

PAŽYMA Nr. NV- 2022-10-26		DOKUMENTAS PASIRAŠYTAS ELEKTRONINIŲ PARAŠŲ 2022-10-26 Nr. NV-3071		
IŠTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-22-1637(3) TAIS-22-14445(2)		DĖL GAMINIŲ IR PASLAUGŲ PRIEINAMUMO REIKALAVIMŲ IŠTATYMO PROJEKTO		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Taip (svarstymo Seime data – lapkritis)	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM)	TAP (2022-10-18) TAP (2022-10-25)	Svarstyti: ☐ TAP ☐ LRV pasitarimas ☒ LRV posėdis

DALYKINIS VERTINIMAS	Siūlomos pagrįstos priemonės, kurios padės išspręsti nustatytą problemą	Taip
	Siūlomas sprendimas pagrįstas įrodymais (duomenimis, faktine informacija)	Taip
	Teisės akto projektas parengtas laikantis Vyriausybės darbo reglamento reikalavimų dėl derinimo subjektų, terminų, projekto lydimosios medžiagos	Taip
	Teisėkūros procesas buvo įtraukus, užtikrinant tinkamą suinteresuotų asmenų informavimą ir dalyvavimo sąlygas	Taip
TEISINIS VERTINIMAS – TEISĖS GRUPĖS PASTABOS	☐ Esminės ☐ Vertinamojo / tikslinamojo pobūdžio ☐ Redakcinio pobūdžio ir (ar) teisės technikos ☒ Pastabų nėra	

PROJEKTO TIKSLAS	Į nacionalinę teisę perkelti Direktyvos (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų (Prieinamumo direktyva) nuostatas, nustatant prieinamumo reikalavimus tam tikriems skaitmeninės rinkos gaminiams / paslaugoms *. Taip pat šių gaminių / paslaugų prieinamumo srities institucinę sąrangą, rinkos priežiūrą, atsakomybės mechanizmą. <i>Prieinamumo direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminas – 2022-06-28. Reglamentavimas ir prieinamumo reikalavimai taikomi nuo 2025-06-28 (paslaugų teikėjai, naudoję gaminius iki tol, turi teisę toliau teikti paslaugas iki 2030-06-28).</i>
SPRENDŽIAMA PROBLEMA	Šiuo metu nėra vykdoma nuosekli rinkos priežiūra prieinamumo reikalavimų atžvilgiu. Pavieniai prieinamumo reikalavimai egzistuoja tik kai kuriose viešųjų pirkimų, transporto, aplinkos, audiovizualinės žiniasklaidos srityse. Neigaliųjų reikalų departamento (NRD) duomenimis, 65 proc. asmenų su negalia dėl aplinkos neprieinamumo patiria sunkumų savarankiškai gyvendami, naudodamiesi paslaugomis ar įsigydami prekes. Aktuali informacija asmenims su negalia nėra prieinama jiems priimtinu bendravimo būdu (pvz., žodiniu, rašytiniu, garsiniu, vaizdiniu informacijos perdavimo ir gavimo būdais naudojant Brailio raštą, lengvai suprantamą kalbą, gestų kalbą ir kt.).

* taikoma (pagal Prieinamumo direktyvą) šiems gaminiams / paslaugoms:

- bendrosios paskirties kompiuterių aparatinės įrangos operacinėms sistemoms;
- mokėjimo terminalams ir tam tikriems savitarnos terminalams (pvz., bankomatams, bilietų pardavimo automatams, registracijos automatams ir interaktyviems informacijos teikimo savitarnos terminalams);
- vartotojų galiniams įrenginiams su interaktyviais kompiuteriniais pajėgumais, naudojamiems el. ryšių paslaugoms ir prieigai prie audiovizualinės žiniasklaidos;
- el. skaityklėms;
- oro, autobusų, geležinkelių ir vandens transporto paslaugų elementams (pvz., interneto svetainėms, nešiojamaisiais prietaisais teikiamoms paslaugoms, el. bilietams ir informacijos teikimui) ir geležinkelio sistemos gaminiams, kurie yra geležinkelio sistemos sąveikaujančios dalys (pvz., kompiuteriams, savitarnos terminalams ir kt.);
- el. ryšio paslaugoms; paslaugoms, kuriomis suteikiama prieiga prie audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų;
- el. banko paslaugoms vartotojams;
- el. knygoms;
- el. prekybos paslaugoms;
- atsakymams į skubios pagalbos pranešimus, kurie gaunami skubiosios pagalbos tarnybų ryšio numeriu 112.

POREIKĮ KEISTI REGULIAVIMĄ	DUOMENYS / ĮRODYMAI
----------------------------	---------------------

INDIKUOJANTYS SUBJEKTAI IR (AR) ŠALTINIAI	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ ES teisinis reguliavimas ✓ Tarptautinė teisė ✓ Tyrimų duomenys 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Prieinamumo direktyvos tikslas</u> – prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo suderinant valstybių narių teisės aktus, susijusius su tam tikrų skaitmeninės rinkos gaminių / paslaugų prieinamumo reikalavimais, visų pirma panaikinant dėl skirtingų prieinamumo reikalavimų kylančias kliūtis ir siekiant pagerinti atitinkamos informacijos prieinamumą. • Prieinamumo direktyva sukuria teises ir pareigas gamintojams, importuotojams, platintojams ir paslaugų teikėjams jų gaminių / paslaugų prieinamumui užtikrinti, taikant universalaus dizaino principą. Ja skatinamas lygiomis galimybėmis grindžiamas dalyvavimas gerinant prieigą prie gaminių / paslaugų, visų pirma atsižvelgiant į asmenų su negalia poreikius. Tačiau prieinamumo reikalavimai yra naudingi ir kitiems funkcinį sutrikimų turintiems asmenims (vyresnio amžiaus žmonėms, nėščiosioms, su bagažu keliaujantiems asmenims ir kt.). • <u>JT Neįgaliųjų teisių konvencija</u> reikalaujama jos šalių imtis tinkamų priemonių, kad asmenims su negalia lygiomis sąlygomis su kitais būtų užtikrintas informacinės aplinkos prieinamumas ir sudarytos sąlygos gauti informaciją jiems prieinamu būdu. • <u>Neįgaliųjų reikalų departamento užsakymu atlikto tyrimo „Paslaugų prieinamumo ir gaminių tinkamumo visiems Lietuvoje gyvenantiems vartotojams kuo platesniu mastu analizė“ (2020) gautų duomenų analizė</u> išryškino, kad teikiant paslaugas / gaminant gaminius paslaugų teikėjai ir gamintojai daugiausia dėmesio skiria judėjimo negalią turinčių asmenų poreikiams, nevertinant kitokias negalias (regos, klausos, pažinimo, psichosocialinės) turinčiųjų poreikių. Didelė dalis vartotojų negali tinkamai įvertinti prekės kokybės ir ją pasinaudoti dėl netinkamos pakuotės ar informacijos apie ją pateikimo (šriftas, kontrastas, garsinė informacija ir pan.). • <u>SADM iniciatyva atlikta (2019) Lietuvos Respublikos teisės aktų analizė dėl tinkamo Prieinamumo direktyvos perkėlimo</u> atskleidė, kad lyg šiol egzistuojanti teisinė bazė prieinamumo srityje išimtinai sukoncentruota į neįgaliųjų socialinių teisių užtikrinimą ir infrastruktūrinių sprendimų pritaikymą specialiųjų poreikių asmenims. Prieinamumo direktyvos įsigaliojimas palies daugelį ekonominių sektorių, o pati reguliavimo apimtis iš esmės lems neįgaliųjų prieinamumo prie gaminių / paslaugų reformą ES valstybės narėse. Atsižvelgiant į galiojančios nacionalinės teisės atitiktį direktyvai lygi, direktyvoje numatytą reikšmingą paveikiamų sektorių skaičių ir mastą, tikslus, ekspertai yra pasiūlę koncepcinę direktyvos įgyvendinimo struktūrą. Ši struktūra sudarytų prielaidas ne tik tinkamam direktyvos perkėlimui į nacionalinę teisę, bet sukurtų pagrindus tvariam ir sistemiskam teisėkūros procesui ateityje į prieinamumo sritį įtraukiant ir kitus papildomus sektorius. Rekomenduota parengti centrinį (pagrindinį) įstatymą, o ne koreguoti atskirų sektorių įstatymus.

SIŪLOMOS PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS
<p>Prieinamumo direktyvos nuostatos iš esmės perkeliamos tinkamai. Tikėtina, kad, tinkamas siūlomų priemonių įgyvendinimas ilgalaikėje perspektyvoje turės teigiamą poveikį, sprendžiant prieinamumo problemas.</p> <p>Reglamentuojant prieinamumo reikalavimus, Įstatymo projekte kol kas apsiribojama tik tomis paslaugomis / gaminiais, kurios patenka į Prieinamumo direktyvos reguliavimo sritį. Tačiau rengėjai Įstatymo projekte yra numatę atlikti teisinio reguliavimo poveikio <i>ex post</i> vertinimą, kurio metu bus įvertintos ir galimybės išplėsti įstatymo taikymą kitiems gaminiams / paslaugoms. Pažymėtina, kad Vyriausybės kanceliarijos ir SADM užsakymu STRATA 2022 m. birželio mėn. atliktame tyrime, buvo pasiūlytas bendrojo prieinamumo reikalavimo įgyvendinimo Lietuvoje institucinis modelis. T.y., pagal platesnį požiūrį Prieinamumo direktyvos perkėlimą suvokiant kaip galimybę sukurti bendrą prieinamumo reikalavimo įgyvendinimo modelį, neapsiribojant direktyvos tikslų pasiekimu.</p> <p>Siekiant sisteminio pokyčio formuluojant ir diegiant prieinamumo reikalavimus, rengėjai Įstatymo projekte yra pasiūlę vieningą metodinės pagalbos modelį, t.y. pavedant koordinuoti metodinės pagalbos teikimą SADM įgaliotai institucijai (NRD), kuri į pagalbą pasitelktų kitas institucijas bei nevyriausybinės asmenų su negalia organizacijas. Taip pat įsteigti prie NRD veikiančią patariamąją Koordinacinę prieinamumo komisiją, nagrinėjančią prieinamumo klausimus.</p> <p>Prieinamumo direktyvos neprivalomų išpareigojimų aplinkos pritaikymui (pastatų prieigai, įėjimų pritaikymui, įrangos ir pastatų pritaikymui transporte ir bankuose) rengėjai yra pasiūlę kol kas į nacionalinę teisę neperkelti.</p>

Įstatymo projekte siūloma (įsigaliojimo data – 2025-06-28. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Prieinamumo direktyva turėjo būti perkelta į nacionalinę teisę iki 2022-06-28, prašoma Seimo jį svarstyti skubos tvarka):

- Apibrėžti gaminius / paslaugas, kuriems taikomi prieinamumo reikalavimai *.
- Numatyti, kad prieinamumo reikalavimai taikomi tik tokia apimtimi, kad dėl jų nereikėtų daryti esminio gaminio / paslaugos pagrindinio pobūdžio pakeitimo ir nebūtų sukurta neproporcinga našta ekonominės veiklos vykdytojams. Vertinimą pagal nustatytus reikalavimus ir kriterijus atlieka patys veiklos vykdytojai, dokumentuodami tai ataskaitose (ataskaitos reikalavimas netaikoma labai mažoms įmonėms, tačiau rinkos priežiūros institucijoms paprašius, jos turi raštu pateikti faktus, susijusius su vertinimu).
- Nustatyti (**Įstatymo projekto prieduose**) gaminiams / paslaugoms taikytinus prieinamumo reikalavimus (bendrus ir konkretiems gaminiams / paslaugoms taikomus) ir Kriterijus neproporcingos naštos vertinimui.
- Numatyti gamintojų, importuotojų, platintojų ir paslaugų teikėjų pareigas, įskaitant techninių dokumentų, atitikties deklaracijų rengimą ir CE ženklavinimą, neproporcingos naštos vertinimą.
- Įteisinti baudas ekonominės veiklos vykdytojams už pateiktą rinkai gaminį / paslaugą, neatitinkančią prieinamumo reikalavimų (500-2500 Eur); rinkos priežiūros institucijos nustatyto draudimo nesilaikymą (1000-6500 Eur); neatitinkančio reikalavimų gaminio / paslaugos padarytą žalą sveikatai (2500-15000 Eur). Baudos dydis nustatomas pagal mažiausios ir didžiausios baudos vidurkį, atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes. Tais atvejais, kai rinkai pateiktas gaminy / paslauga, neatitinkantis reikalavimų, nebuvo perduotas vartotojui ir ji ekonominės veiklos vykdytojas pašalina savanoriškai, gali būti skiriamas įspėjimas.
- Numatyti, kad SADM yra pagrindinė ministerija, formuojanti valstybės politiką gaminių / paslaugų prieinamumo srityje. Tame dalyvauja:
 - EIM (dėl konkurencijos, ES vidaus rinkos, viešųjų pirkimų politikos ir verslo ir rinkos priežiūros),
 - AM (dėl fizinės aplinkos prieinamumo),
 - TM (dėl vartotojų teisių),
 - FM (dėl finansų rinkos ir finansinių paslaugų),
 - KM (dėl visuomenės informavimo ir leidybos),
 - SM (dėl transporto ir el. ryšių prieinamumo),
 - VRM (dėl Bendrojo pagalbos centro atsakymų į skubios pagalbos prašymus, kurie gaunami ryšio numeriu 112).
- Nustatyti, kad metodinę pagalbą ministerijoms ir rinkos priežiūros institucijoms koordinuoja ir kartu su kultūros ministro įgaliota institucija (Lietuvos aklujų biblioteka), Lietuvos banku bei asmenų su negalia nevyriausybinėmis organizacijomis teikia SADM įgaliota institucija (NRD).
- Numatyti prie SADM įgaliotos institucijos (NRD) veikiančią patariamąją Koordinacinę gaminių / paslaugų prieinamumo komisiją, kuri nagrinėja gaminių / paslaugų prieinamumo klausimus, teikia institucijoms pasiūlymus dėl prieinamumo politikos įgyvendinimo ir kt. Į Komisijos sudėtį įtraukiami ministerijų, rinkos priežiūros ir kitų institucijų atstovai. Asmenų su negalia nevyriausybinių organizacijų, aukštojo mokslo institucijų ir verslo asociacijų atstovai sudaro ne mažiau kaip 1/3 jos narių.
- Nustatyti decentralizuotą rinkos priežiūros modelį, t.y. priežiūrą vykdo (tikrina prieinamumo reikalavimų laikymąsi, nagrinėja pažeidimus ir skiria baudas, teikia ekonominės veiklos vykdytojams metodinę pagalbą, rengia gaires, rekomendacijas, įrankius ir kt.) ne viena institucija, bet kelios institucijos pagal savo kompetenciją:
 - Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (VVTAT) (dėl bendrosios paskirties vartotojų kompiuterinių aparatinės įrangos sistemų; savitarnos terminalų: bankomatų, bilietų pardavimo ir registracijos automatų ir kt.; vartotojų galinių įrenginių, naudojamų el. ryšių paslaugoms; el. skaityklių; banko paslaugų vartotojams; el. knygų; el. prekybos paslaugų),
 - Lietuvos transporto saugos administracija (dėl keleivinio oro, autobusų, vandens transporto paslaugų, geležinkelio transporto interneto svetainių, mob. programėlių, el. bilietų, savitarnos terminalų ir kt.),
 - Ryšių reguliavimo tarnyba (dėl el. ryšių paslaugų),
 - Lietuvos radijo ir televizijos komisija (dėl vartotojų galinių įrenginių, naudojamų prieigai prie audiovizualinės žiniasklaidos, bei paslaugų, kurioms suteikiama ši prieiga).
- Numatyti, kad SADM atlieka teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą, kurio metu įvertinamas rinkos priežiūros institucinės sąrangos efektyvumas bei galimybės ir poreikis išplėsti taikymą kitiems gaminiams / paslaugoms (vertinimo laikotarpis – 3 m. nuo įsigaliojimo dienos).

Kitos svarstytos alternatyvios priemonės	<p>Įstatymo projekto rengimo metu svarstytos įvairios alternatyvos dėl nacionalinio modelio, kuriuo būtų įgyvendinta Prieinamumo direktyva.</p> <p>Svarstyta galimybė centrine politikos formavimo institucija, laikantis rinkos priežiūros prioriteto požiūrio, paskirti EIM, o jai pavaldžią įstaigą – koordinuojančiąją priežiūros instituciją. Tačiau pasirinktas modelis, orientuotas į asmenų su negalia teisių apsaugos institucinį mechanizmą (socialinės integracijos politiką formuoja ir įgyvendina Vyriausybė, SADM, kitos ministerijos pagal kompetenciją, NRD, savivaldybės, asmenų su negalia asociacijos ir kt.). Prieinamumo reikalavimai pirmiausia skirti asmenų su negalia teisėms užtikrinti, įprastai taikant universalus dizaino principą ir taip sukuriant visiems asmenims tinkamą aplinką.</p>
--	--

	Decentralizuotas rinkos priežiūros mechanizmas pasirinktas, atsižvelgiant į jau egzistuojančius modelius vartotojų teisių apsaugos ir produktų saugos srityse. Pagal JT Neįgaliųjų teisių konvencijos principus nėra priimtina kurti atskiras (segreguotas) priežiūros sistemas, kuriomis naudotųsi tik asmenys su negalia. Todėl yra efektyviausia stiprinti dabartinių rinkos priežiūros institucijų kompetencijas. Taip būtų užtikrintas ne tik gaminių / paslaugų prieinamumo reikalavimų laikymasis, bet ir rinkos priežiūros institucijos taptų labiau prieinamos asmenims, turintiems individualių poreikių.
Gerosios užsienio šalių taikomos praktikos	<ul style="list-style-type: none"> Decentralizuotą rinkos priežiūros perkėlimo modelį planuoja taikyti ir kitos ES valstybės narės – Lenkija, Suomija, Vokietija, Švedija, Slovėnija ir kt. Neprivalomų Prieinamumo direktyvos nuostatų dėl apstatytos aplinkos neperkelia didžioji dalis ES valstybių narių, pvz., Liuksemburgas, Belgija, Danija ir kt.

SPRENDIMO ĮGYVENDINIMO KAŠTAI

Rengėjai yra pateikę iš institucijų gautą informaciją apie lėšų poreikį Įstatymo projektui įgyvendinti.

Nors Įstatymo projekto numatoma įsigaliojimo data 2025-06-28, tačiau siekiant pasirengti jo įgyvendinimui, dalis institucijų identifikuoja papildomų lėšų poreikį jau 2023 m. Jeigu valstybės biudžeto lėšos 2023 m. nebus skirtos, institucijos joms priskirtas funkcijas įgyvendins iš skirtų valstybės biudžeto asignavimų.

Dėl naujų reikalavimų įgyvendinimo tikėtinas ūkio subjektų administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų padidėjimas. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Prieinamumo direktyva įsigalios tik 2025 m. (priimta 2019 m.), laikoma, kad ekonominės veiklos vykdytojai turi pakankamai laiko pasiruošti pokyčiams, kurie bus taikomi visoje ES ekonominėje erdvėje. Prieinamumo direktyva nustato ir pereinamąjį laikotarpį iki 2030-06-28, per kurį paslaugų teikėjai gali toliau teikti paslaugas naudodami gaminius, naudotus iki tol. Paslaugų sutartys, sudarytos ankščiau bei 2025-06-28, gali likti galios be pakeitimų iki jų galiojimo pabaigos, tačiau neilgiau kaip 5 metus nuo Įstatymo įsigaliojimo.

Atsižvelgiant į tai, kad įsigaliojus įstatymui ekonominės veiklos vykdytojai turės susipažinti su nustatytais reikalavimais, juos taikyti ir parengti atitinkamus dokumentus, atliktas administracinės naštos vertinimas, kuris parodė, kad Įstatymo projekte nustatyti informaciniai įpareigojimai yra būtini ir pagrįsti, o administracinė našta proporcinga siekiamam tikslui.

Papildomų lėšų poreikis	<p>2023 m. – 118,1 tūkst. Eur:</p> <ul style="list-style-type: none"> <u>NRD</u> (3 papildomoms pareigybėms įsteigti ir išlaikyti) – 84,95 tūkst. Eur. <u>Lietuvos transporto saugos administracijai</u> (1 papildomai pareigybei) – 33,15 tūkst. Eur. <p>2024 m. – 114,45 tūkst. Eur:</p> <ul style="list-style-type: none"> <u>NRD</u> (įsteigtoms pareigybėms išlaikyti) – 85,3 tūkst. Eur. <u>Lietuvos transporto saugos administracijai</u> (įsteigtai pareigybei išlaikyti) – 29,15 tūkst. Eur. <p>2025 m. – 506,76 tūkst. Eur:</p> <ul style="list-style-type: none"> <u>NRD</u> (įsteigtoms pareigybėms išlaikyti ir 2 papildomoms įsteigti) – 142,9 tūkst. Eur. <u>VVTAT</u> (10 papildomų pareigybių įsteigti ir išlaikyti, iš jų po 2 – teritoriniuose skyriuose ir 2 tarnybos administracijoje) – 330,86 tūkst. Eur. <u>Lietuvos radijo ir televizijos komisijai</u> (1 pareigybei įsteigti ir išlaikyti) – 33 tūkst. Eur.
-------------------------	--

SPRENDIMO ĮGYVENDINIMO NAUDOS

Numatomas teigiamas poveikis vartotojams, ypač asmenims su negalia. Gaminiai / paslaugos turės atitikti jiems taikomus prieinamumo reikalavimus ir tai sudarys galimybę jais pasinaudoti daugiau vartotojų, kurie to ankščiau padaryti negalėjo.

Taip pat bus sukurtas nacionalinis gaminių / paslaugų prieinamumo politikos institucinis modelis, kuris ateityje galės būti naudojamas prieinamumo reikalavimų taikymo plėtrai.

Visuomenės grupės, kurios pajaus teigiamą poveikį	Asmenys su regos, klausos, judėjimo, psichikos ir elgesio sutrikimais, vyresnio amžiaus žmonės, nėščiosios, su bagažu keliaujantys asmenys ir kt. (<i>skaitinė išraiška nenurodyta</i>)
---	--

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Konsultacijos su visuomene nebuvo organizuotos, tačiau Įstatymo projektas derintas ir aptartas su nevyriausybinėmis asmenų su negalia organizacijomis. Organizacijos projektui iš esmės pritarė, tačiau išreiškė lūkestį, kad ateityje šio įstatymo apimtis galės būti plečiama.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Suderintas su AM, FM, IVPK, Lietuvos standartizacijos komitetu, Viešųjų pirkimų tarnyba, Lietuvos aklyųjų biblioteka, Lietuvos radijo ir televizijos komisija, Lietuvos savivaldybių asociacija. Patikslintas pagal EIM, VRM, TM, KM, VVTAT, NRD, Lietuvos transporto saugos administracijos, Bendrojo pagalbos centro, Teisėjų tarybos ir kt. pastabas.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Daiva Buivydaite-Garbštienė

Vyriausybės kanceliarijos Socialinės politikos grupė, patarėja